
KRITIKAI SZEMLE

K Ö N Y V E K

MAJOROS SÁNDOR: A VISSZHANGKÍSÉRLET

Az elmúlt két évben megjelent legjobb novelláskötetért járó Szirmai Károly Irodalmi Díjat a bírálóbizottság – Bányai János, Csorba Béla és Tolnai Ottó összetételben – Majoros Sándornak *A visszhangkísérlet* című 1989-ben a Forum Könyvkiadónál megjelent kötetéért ítélte oda. A bizottság a döntését egyhangúlag, illetve szavazás nélküli egyetértésben hozta meg.

Majoros Sándor könyvében a bizottság a novellaforma magabiztos kezelését, a választott irodalmi témák változatosságát, a nyelvi kifejezőkészség erőteljességét fedezte fel, és nem utolsósorban az író erős hangulatteremtő képességét, bizalomkeltő leírásait, szerzői közléseinek határozottságát, hősformálásának különös egyszerűségét.

A gyermekkor emlékei, a mindennapi élet eseményei és rejtett drámái jelennek meg ezekben az elbeszélésekben, meg történelmi emlékek, rítusok és fantasztikus történetek – mintha csak írói vállalkozásának sokszínűségét, tartalmi gazdagságát, formai játékoságát mutatta volna be első könyvében Majoros Sándor. Nem döntötte még el, hogy hol húzza majd meg írói világának határvonalát. Ebben a világban egyelőre jól megférnek egymás mellett az első személyű emlékezés szövegei, a hitelesíthető történelmi elbeszélés keretei, a fantasztikum allegória felé hajlított lehetőségei és a mindennapi élet lokális színekkel dúsított eseményei. Fontos azonban, hogy ezt a változatosságot nem az írói bizonytalanság és kapkodás hozta. Ellenkezőleg. Inkább az, hogy Majoros Sándor szert történeteket mondani, és ebben Majtényi Mihályt, Gion Nándort tudhatja példájának, meg hogy írói módszerében erősen hat a hagyományosnak vehető mesélőkedv, hogy szerzőként jól érzi magát választott hősei között, akikkel azonban nem azonosul, hanem a történetmondó távolságtartó gesztusával látja meg bennük az élet és a sors fordulópontjainak elkerülhetetlenségét. Még a kötet címadó, a tudományos fantasztikum mintájára készült elbeszélésének felépítésében sincs semmi a hasonló munkák tartalmi és formai kimódoltságából. Itt is minden az élet törvényei és logikája szerint történik. Miként a kötet két legjobb írásában, a Megkövetés és az Eperszedők című, realista hangvételű elbeszélésekben. Mindkét elbeszélés pillanatkép; ebbe az állóképbe épül be a történet jelen ideje és múltból származó determinánsai. A Megkövetés a Burgmüller familia éles kontúrokkal láttatott családi fotója, amelybe kétszázéves történet sűrűsödik, olyan életformát meghatározó íratlan (családi) törvényekkel, melyek nincsenek tekin-

* Elhangzott a Szirmai Károly Irodalmi Díj átadásán, Temeriben

tettel a külső változásokra, csak a családi udvaron belül érvényes előírásokra. Ezért tekinthető a Burgmüller família családi főtője egy modellértékű bácskai viselkedésmód és életvitel írói megfogalmazásának. Az Eperszedők egy szezonmunkára készülő asszonycsoportról felvett pillanatkép. Az asszonyok a vonat indulására várakoznak, közben annak rendje és módja szerint megvacsoráznak, a csoportba verődöttek törvénye szerint a spontánul előlépő vezetőegyenység védelmébe sodródnak, és nem tűrnek meg semmiféle különbözést... Közben mindannyiukban remények és illúziók, emlékek és félelmek működnek. A hagyományos elbeszélés szabályai szerint készült meggyőző tabló ez a novella. Erőtelmes és hatásos tabló.

Egyik elbeszélése Visszatérés Bácskába címet viseli. A cím akár programadó is lehet. Majoros Sándor ugyanis egy-egy leírásában, egy-egy helyzetképében, hangulatfestésében és sorsot formáló eseménysorában egy olyan Bácskát rajzolt meg, amilyenre a mi irodalmunkban leginkább csak a régebbiek vállalkoztak. Ehhez a Bácska-képhez Majoros a változásokat is hozzáadta, jelezve hogy ez a vidék még mindig irodalmi lehetőség (is), és kiaknázása közben a stílusában, nyelvében és világlátásában jól felkészült író valóban elkerülheti a vidékiesség veszélypontjait.

Írói vállalkozásához támogatást és bizonyosságot is nyújthat a múltunk nagy novellaírójának nevét viselő irodalmi kitüntetés.

BÁNYAI János

STÍLUSRÓL, NYELVRŐL

Kosztolányi Dezső: *Nyelv és lélek*. Szépirodalmi Könyvkiadó és Forum Könyvkiadó. Második, bővített kiadás. Budapest, 1990

A klasszikusok titka, hogy műveik minden új kiadása kevésbé ismert vonásukat emeli ki, még olyan olvasó számára is, aki úgy hiszi, hogy már nem lehet semmiféle titkuk előtte. Így vagyunk Kosztolányi Dezső *Nyelv és lélek* című könyvével is, amelynek java része régi ismerősként köszönt ránk már az Illyés Gyula által éppen fél évszázada sajtó alá rendezett *Erős várunk, a nyelv* című s az író hátrahagyott művei sorozatának első köteteként közreadott cikkgyűjteményéből. Mint legtöbbször az ismételt s bővített kiadások esetében, azúttal is akadt kallódó, rejtőzködő, titkolt vagy éppen tiltott szöveg, egy-két újabb filológiai mozzanat, amivel a korábbi közlés adós maradt, amivel a kiadó szűkkeblűen bánt, vagy amit netán mellőzni kényszerült. A *Nyelv és lélek* 1990. évi második, bővített kiadása, a budapesti Szépirodalmi Könyvkiadó és az újvidéki Forum Könyvkiadó jóvoltából azzal szolgál megelégedésünkre, hogy az ifjú Kosztolányi nem egy olyan írását menti át az utókornak szűkebb pátriánk újságjainak az oldalairól, amelyeknek a hiányát a majd két évtizeddel korábbi kiadásból – föltételezésünk szerint – inkább az magyarázza, hogy a válogatás és sajtó alá rendezés munkáját nagy gonddal végző Réz Pál az első kiadás idején még nem volt a birtokában a szabadkai *Bácskai Hírlap* 1905–6-os teljes évfolyamainak. Pedig mai kulturális elbizonytalanodásunk és megszükkült irodalmi tudatunk szinte beleszédül abba a gondolatba, hogy a *Bácskai Hírlap* nak egykor, nyolcvannégy-öt évvel ezelőtt egy Kosztolányi szállította Heti leveleit, nem riadva vissza attól sem, hogy Kant, Grillparzer, Oscar Wilde vagy Ibsen műveinek